

Никола Лопичић, САБРАНА ДЈЕЛА, Стручна књига,
Београд 2002.

Ништа не пропада коначно, нити нестаје заувјек. Доказа за то је и чињеница да се незаслужено заобилази књижевник Никола Лопичић скоро шездесет година после смрти овако маестрално враћа својим читаоцима и то не са једном, ни са двије књиге, већ сабраним дјелима, која је требало давно да добије.

Лопичић је рођен 1909. године, а уморен у усташком логору очи ослобођења, 1945. године. Рано је почео да се бави књижевним радом, пјесме и приче писао је још као ученик цетињске гимназије. Писао је есеје и осврте на књиге, драме и један одличан роман.

Књижевне радове објављивао је широм Југославије, писао је за листове и часописе: "Младост", "Венац", "Гајрет", "Књижевни север", "Српско Косово", "Нови човек", "Мисао", "Млада Босна", "Млада Зета", "Преглед", "Записи", "Југословенски дневник", "Српски књижевни гласник"...

За петнаестак година књижевног рада Никола Лопичић је написао стотинак пјесама, седамдесет приповједака, двадесетак есеја и осврта, двије драме и један роман.

Био је човјек неvjероватне радне енергије, несвакидашње стваралачке концентрације. У стравичним, нељудским условима логора написао је лијеп љубавни роман.

"Као да га сада видим, сједи на рестели, огрнут ђебетом, у хаосној, буч-

ној бараци, и посукан за својим мислима, пише свакога дана у јутарњим часовима" - записао је Лопичићев друг из дјетињства и сапатник из логора Јанко Ђонових.

Село је универзални мотив Николе Лопичића. У чланку *Пошреба стваранња сеоске књижевности* Лопичић се залаже за друкчији, објективнији приступ сељаку у књижевном дјелу ("Правда", 11. 5. 1935. године, Београд) и каже:

"Данашњи писац не прилази сељаку. Сељак за њега остаје туђин који гамиже по равници, или затворен у планини спава у тору са овцама. Он не може да разуме његов сложени унутрашњи живот."

Анализирајући начин на који је третиран црногорски сељак у књижевности прије њега (чланак *Црногорски сељак у књижевности*, "Правда", 18. 4. 1934, Београд) Лопичић истиче да је "Ловћенска котлина покривена толико у књижевности националном епском одором, да се она за многе још увијек шарени пуна златних тока и старих ханџара. Још увек она је ведра идила, где се под старим храстом врти пециво, и прича о Турчину"...

И даље: "У *Горском вијенцу* види се епска Црна Гора, идеалисана, али се уопште не види црногорски сељак... Реалистичније црногорски народ представља народна песма... Она говори о скробу, убогој храни, говори о тешком

животу... Па гдје је прави лик Црне Горе у књижевности? Где је убоги црногорски сељак, његов убоги и несрећни живот који је он од вајкада проводио?"

Та друга Црна Гора је у причама Николе Лопичића. Лопичић је имао храбрости да уочи тамну страну Црне Горе и Црногораца и дара да наслика оно што је видио око себе: свеопшту материјалну и интелектуалну биједу црногорског сељака, који живи у окамењеном патријархалном селу, далеко од града, од промјена, од цивилизације; да наслика тужне судбине сељака који се генерацијама сатиру понижавајућим бесмисленим радом.

Лопичићев јунак није Његошев епски див, неосјетљив на тежобе свакодневне сиротиње, ратник, који живи само да би се борио за слободу; ни Љубишин шерет Вук Дојчевић, који из досаде и дуга времена на коцки узима новац глупим аустријским морнарима, већ биједни сељак, љути мученик, који цијелог живота рјешава исти проблем: како преживјети до новог жита и како прехранити породицу.

Храброст је била насликати овакву Црну Гору. Лопичић је то учинио убједљиво, јер је био искрен човјек и рођењем приповједач. Да није сачувани ни један документ о црногорском селу у околини Цетиња, било би га могуће до детаља вјерно реконструисати на основу приповједака Николе Лопичића. Реализам његове приповијетке понекад граничи са натурализмом.

Сумњичав, својеглав, непоткупљив, критичан према миту и митологизацији Црногораца, узимао је теме из живота, из пријесне стварности. У томе је једна од његових заслуга, јер је Црногорац у завичајним пјесмама и племенској десетерачкој пјесми носио епски ореол и кад заслужује и кад не заслужује. Лопичић је у селу које је описивао нашао и неке сасвим друкчије Црногорце богато обдарене мананама које је још Љубиша исмијавао, као глупост, бездушност, лакомост, лицемерје, тврдичлук, подлост...

Писац није за карактерне мане окривљивао своје јунаке, тешка судбина сељака трајна је туга Лопичића. Није им праштао мане, али је патио због свих њихових мука, и истинито сликао њихове судбине и биједу у којој живе од вајкада, а чији се крај, у његовим причама, не назире. И мада је насликао многе ружне поступке својих јунака, ни према једном од њих није осјетио мржњу, већ тугу због тешког живота који их је учинио таквима без њихове кривице.

Истражујући узроке недовољне присутности дјела Николе Лопичића у књижевној критици и текућој књижевној продукцији, Јанко Ђонович истиче да је у питању "можда наша немарност, а можда га сматрају и као регионалног писца, који је писао о својој најужој средини и затворио се у њој".

То су, можда, неки од разлога, али по мом мишљењу прави разлог је његова демитологизација Црногораца и реалистичко приказивање живота у тадашњој Црној Гори. То што ово значајно књижевно дјело није адекватно третирано у књижевној критици и књижевној историји последица је сплета околности и, углавном, ванкњижевних разлога. Извјесна суморност атмосфере, безнађе и демитологизација Црногораца, учињели су да овај књижевник остане по страни и да често бива заобилажен. У његовом дјелу нема Црногораца јунака, људи витешке моралне чврстине, његов јунак је јадник, немоћан да победи и надвлада сиротињу, глад и безнађе, да се уздигне изнад баналне свакодневнице. Тамним бојама је сликао људе и вријеме у којем је живио, али те боје су биле реалне, истините, зато је његово дјело толико увјерљиво.

Лопичић јесте и завичајни писац, али у најпозитивнијем смислу ове ријечи, јер је снажно насликао људе из свога завичаја, вријеме у којем су ти људи живјели и проблеме које су рјешавали. Избор таквих јунака, сликање тога времена, начина живота и обичаја, чи-

ни ону литерарну есенцију Лопичићевог дјела која се зове *оригиналносћ*. Књижевник је дубоко уронио у живот свога завичаја, у којем је нашао оригиналне личности и успио да их на јединствен начин наслика. Умио је да на малом простору уочи галерију личности, разноврсне психолошке типове и да их наслика у широкој лепези варијанти.

Као и сви књижевни јунаци и Лопичићеви ликови имају своје специфичне завичајне, цетињске, црногорске, а истовремено општељудске невоље и проблеме. Сликајући њихове животе Лопичић је насликао варијанту, универзалне људске судбине и тиме далеко превазишао оквире свога завичаја.

Увјерљивошћу слике, индивидуализацијом јунака, мотивацијом поступака, интензитетом њихових доживљаја, дубином патње коју трпе, Никола Лопичић је своје јунаке извео изван простора у којем живе, учинио их и типичним и универзалним, јер је сваки од њих исказао дјелић човјекове патње једнаке у свим крајевима свијета.

То су живи људи, увјерљиви, реални до препознавања. И поред међусобних сличности условљених миљеом у којем постоје, традицијом патриархалним моралом и обичајном нормом која их је формирала као личности, јунаци

су у тој мјери оригинални и толико се разликују међу собом да је сваки јединствен и друкчији од осталих. Мотивације њихових поступака, како рационална, тако и осјећајна, изведене су коректно, поступци су им логични, у нормама времена у којем живе.

По умјетничким донетима књижевног дјела, посебно проповиједака, Никола Лопичић је надрастао већину својих савременика прозаиста на југословенским просторима, а био је један од најдаровитијих Црногораца свога времена.

И данас је књижевно дјело Николе Лопичића једнако актуелно, увјерљиво, свјеже и занимљиво, као што је то било у вријеме кад је настало и трајно ушло у нашу књижевност. Љепота његовог дјела, увјерљивост, оригиналност, јасноћа слике, жив, изражајан језик, чине ово дјело вриједним умјетничким остварењем на овим просторима.

Као скромни истраживач стваралаштва Николе Лопичића, користим прилику да изразим дивљење према подухвату братства Лопичића, који су завршили оно што је држава требало давно да учини и смогли снаге и средстава да објаве сабрана дјела Николе Лопичића, на чему им искрено честитам.

Вук ЦЕРОВИЋ